

אזלא לבישתינהו ואיכסתינהו לכוליה מנא
[הלכה ולבשה את כל בגדיה].

אתו לקמיה דרבינא, אמר להו: הלכתא
כוותיה דרב, דאמר: אלמנה שמין מה
שעליה, ואף כאן, שמין מה שלבשה כחלק
מתשלום כתובתה.

החוא דאמר להו בצואת שכיב מרע: נדוניא
לברת [נתכשיטי הבנות היו דבר קצוב, כך
וכך לבושים].

לסוף זל [הוזלה] הנדוניא.

אמר רב אידי בר אבין: פורנא [הרווח]
ליתמי, ואין אומרים שצריכין ליתן לה דמי
הנדונייה לפי הערך שהיה ביום הצוואה.

החוא דאמר להו ארבע מאה זוזי מן חמרא ב-ד
— לברת בנדונייתה.

לסוף אייקר חמרא.

אמר רב יוסף: רווחא ליתמי, ואין אומרים
שצריכים ליתן לה יין כשיעור שהיה שוה
ביום הצוואה, אלא יתנו לה מדמי מכירת
היין ארבע מאות זוז.

קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא
דהוה קמפסדה מזוני [שהיתה מרבה לאכול].

אתו לקמיה דרבי יוחנן.

אמר להו: איזילו ואמרו ליה⁽⁹¹⁾ לאבוכון
דנייחד לה ארעא בצוואת שכיב מרע ובפני

את עצמו, ובא הגיזבר ליקח את הנכסים, או
שבא לקחת את דמי ערכו של המעריך, אין
לו לגיזבר לא בכסות אשתו, ולא בכסות
בניו של המקדיש והמעריך, ולא בצבע
שצבע המעריך לשמן, דהיינו, בגדים שצבע
לשם אשתו ובניו, אף שעדיין לא השתמשו
בהם, ולא בסנדלים חדשים שלקח לשמן.

רואים מכאן, שאין שמין את הבגדים
שעליה, וכדברי שמואל!

אמר ליה רבא לרב נחמן: וכי מאחר דתנן
מתניתין כוותיה דשמואל, אמאי הלכתא
כוותיה דרב?

אמר ליה: לבאורה — בשמואל רהיטא.
כלומר, מרוצת משמעות המשנה —
כשמואל היא. אבל כי מעיינת בה —
הלכתא כוותיה דרב.

מאי טעמא?

כי אקני לה הבעל את הבגדים — אדעתא
למיקם קמיה, דהיינו, כל זמן שעומדת
תחתיו. אבל אדעתא למשקל ולמיפק [שתקח
את הבגדים ותצא] — לא אקני לה. ואין זה
דומה למשנה של המקדיש והמעריך.

כלתא דבי בר אלישיב הוה קא תבעה
כתובתה מיתמו.

הוה קא ממטי להו היתומים לבי דינא
[הביאוה היתומים לבית הדין].

אמרי לה: זילא לן מילתא דתיזלי הכי [אין
זה כבודנו שתלכי בבגדים אלה].

הדיינים, הכא אין בזה גנאי, כיון שהדבר תלוי
בדעתה, אם תרצה לקבל את ייחוד הקרקע. תוס'.

91. אע"ג דלעיל [נב ב] אמרינן שנתחרט רבי יוחנן
על מה שנתן עצה, ואמר: עשינו עצמינו כעורכי

אמר להו: זילו הבו לה מזונות! ואי לא — מפיקנא לכו רבי יוחנן מאוניבו.

אתו לקמיה דרבי יוחנן.

אמר להו: מה אעשה, שכנגדי [אנוש כערכי, וראוי לחלוק עלי] — חלוק עלי.

אמר רבי אבהו, לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן: אם אמר הבעל: קרקע זו למזונות — אזי ריבה לה מזונות⁽⁹³⁾.

אבל אם אמר: קרקע זו במזונות — קציץ לה מזונות, שלשון "במזונות" משמע, בחוב מזונות שיש לי עליך, שקרקע זו תהא פרעון חובי.

עדים — לצורך מזונה, שמא תסכים לכך, ואז לא יהיו חייבים במזונותיה, שהרי אפילו גבי כתובה עצמה שנינו שאם כתב לאשתו קרקע כל שהוא, אבדה כתובתה⁽⁹²⁾.

אתו לקמיה דריש לקיש, אמר להו: אדרבה, אם יעשה כך, כל שכן שריבה לה מזונות, שאין ייחוד קרקע זו — אלא להעדפה, שאם יתנו לה מזונות מצומצמין, תטול תוספת מקרקע זו. שודאי שלא נתכוין לשעבד קרקע זו למזונותיה, שהרי כל נכסיו משועבדים לכך.

אמרו ליה: והא רבי יוחנן לא אמר הכי?

הדרן עלך פרק נערה

ותירצו התוס', דדווקא הכא, לפי שהיא מוחזקת במזונות, אמרינן שכשאמר "למזונות" — ריבה לה מזונות. משא"כ התם — שאין הבת מוחזקת.

אי נמי, התם לא הוה ליה למימר אלא "הבו לה ארבע מאה זוזי", ומדהוסיף ואמר "לכתובתה", משמע דעם של בעל קאמר דליהוי ארבע מאה זוזי. אבל הכא דצריך לפרש "למזונות" — יש לחלק. עיי"ש.

92. לישנא אחרינא כתב רש"י, שאז יהא כמחלק נכסיו על פיו, ונתן שאר הנכסים לבניו, והווי כמשעבדי, ואין הבנות והאשה נזונות ממשועבדים.

93. תימה, דבמס' בבא מציעא [קד ב] מסיק דלא שנא אם אמר "לכתובתה", לא שנא אמר "בכתובתה", לגבי ההוא דאמר: הבו לה ארבע מאה זוזי לברת!

פרק אף על פי

מתניתין:

רבי יהודה אומר: (2)

אם רצה הבעל ורצתה אשתו, הרי הבעל כותב לבתולה שטר של מאתיים, והיא כותבת לו בלשון שובר: התקבלתי ממך מנה, (3) ואף שנמצא שאינו חייב לה אלא מנה.

וכן אם רצה הבעל ורצתה אשתו, הרי הבעל כותב לאלמנה שטר של מנה, והיא כותבת התקבלתי ממך המשיבים זו.

רבי מאיר חולק ואומר:

כל הפוחת לבתולה ממאתיים, ולא למנה ממנה, הרי זו בעילת זנות.

גמרא:

שנינו במשנה: אף על פי שאמרו בתולה גובה מאתיים ואלמנה מנה, אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף:

תמהה הגמרא: פשיטא, מה חידוש יש בדבר, שאם רוצה הוא להתחייב לה כל הון שבעולם הרי הוא יכול!?

ומפרשינן: מהו דתימא: קיצותא עבדו רבנן

אף על פי שאמרו חכמים: בתולה אינה גובה אלא מאתיים וזו בכתובתה, ואלמנה אינה גובה אלא מנה [מאה זוז].

בכל זאת אם רצה הבעל להוסיף לה בכתובתה אפילו מאה מנה, שיתן אותם לכשימות או יגרשנה — הרי זה יוסיף. (4)

ואם נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין [אחר האירוסין וקודם הנישואין], בין מן [לאחר] הנישואין, הרי זו גובה את הכל בין את עיקר הכתובה, ובין את התוספת שהוסיף לה משלו.

רבי אלעזר בן עזריה אומר:

נתארמלה או נתגרשה מן הנישואין, הרי זו גובה את הכל.

אבל נתארמלה או נתגרשה מן האירוסין: בתולה אינה גובה אלא מאתיים וזו, והאלמנה מנה, אבל את התוספת אינן גובות.

ומשום שלא כתב לה הבעל את התוספת שהוסיף לה מדעתו אלא על מנת לכונסה, והרי לא כנסה.

1. האחד: מוחלת אני על מנה, והריני כאילו כבר התקבלתי אותו ממך, וכן נראה מדברי רש"י שכתב: "אע"פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת בלשון שטר".

2. השני: שהוא לשון הודאת בעל דין, והיינו

1. ובגמרא יתבאר מה החידוש בזה.

2. אף ששנינו: רבי יהודה "אומר", אין הוא מתיחס למחלוקת הקודמת, ומחלוקת חדשה היא בין רבי יהודה ורבי מאיר.

3. א. יש לפרש בשני אופנים:

[קיצבה עשו חכמים] לכתובה של בתולה שתהא מאתים בלבד ולכתובת אלמנה שתהא מנה בלבד — כדי שלא לבייש את מי שאין לו להוסיף. (4)

קא משמע לן, שאם רצה להוסיף הרי זה מוסיף!

שנינו במשנה: אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף:

מדייקת הגמרא: רצה "לכתוב" לה —

דמשמע: שהוא מתנה מדעתו, ואין שם כתובה" עליה — לא קתני, אלא רצה "להוסיף" דמשמע: יש שם של "כתובה" גם על מה שהוא נותן מדעתו כמו על העיקר! (5)

ונמצאת משנתנו מסייעת ליה לרבי איבו אמר רבי ינאי!

דאמר רבי איבו אמר רבי ינאי:

תנאי כתובה דהיינו התוספת שהוא מתנה להוסיף לה (6) ככתובה דמי!

לבייש את מי שאין לו, ולא קאמר: שלא לבייש את מי שאין לה, יש לומר דכולה חדא היא, והכי קאמר: שלא לבייש את מי שאין לו [לאבי האשה] נכסים לתת נדוניא גדולה לבתו כדי שיכתבו לה כתובה גדולה; וכתב על זה ב"שיטה מקובצת", דברש"י במהדורא קמא מבואר בהדיא ד"שלא לבייש את מי שאין לו" היינו שלא לבייש את הבעל שאין לו להוסיף, וראה ב"שיטה מקובצת" במשנה בשם תלמידי רבינו יונה.

5. פירש הריטב"א: ד"רצה לכתוב" משמע שכותב לה מתנה וחיוב מדעתו ואינו בדין כתובה, אבל השתא דקתני "מוסיף" משמע שנעשה טפל לכתובה, וכאילו הם דבר אחד, וכדאמרינן [סנהדרין ב א] "מוסיפין על העיר ועל העזרה", שקדושת התוספת קדושת העיר, וכעין זה במאירי.

6. כתב רש"י: "תנאי כתובה, תוספת שהוא מתנה להוסיף לה, וכן מזונות, וכל הנך דתנן בפירקין דלעיל"; [ובהמשך דברי הגמרא לא הזכיר רש"י אלא את התוספת].

וכתב הר"ן על דברי רש"י: ונראה לי שמה שכתב "וכן מזונות" לא בא לומר שיהא שמן "כתובה", דאם כן היכי שקלינן וטרינן לעיל [נג

שהוא מועיל מדין "אודיאת" [ראה בקצות החושן סימן מ], וכן נראה בריטב"א על המשנה [נדפס לקמן נו א]: "ואע"פ דידעי ודאי שלא נתקבלה, הודאתה זהו שוברתה כאילו נתקבלה, ואינה צריכה לומר הריני כאילו התקבלתי".

וביותר מבואר כן בפירושו לגמרא על ענין זה, ושם נראה שמבין הוא כן גם בדעת רש"י, [ראה דבריו בדף נו א על דברי הגמרא "טעמא דכתבה ליה"].

ב. לאו דוקא "מנה" אלא כל סכום שיקבעו ביניהם.

4. כתב הר"ן: מכאן ראה שיכול הוא לכתוב בכתובה "ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כך וכך", כלומר, יכול הוא שלא להפריד בין העיקר ובין התוספת כלל, ולכתוב במקום מאתים זוז את כל הסכום כולל התוספת, כי אם תמצוי לומר שאינו מותר אלא להוסיף את התוספת בנפרד מעיקר הכתובה, אם כן מה סלקא דעתין שיהא אסור, ומה בושה יש בדבר, וכי אילו אם רוצה הוא להתחייב לה משלו כל מה שירצה, אין הוא יכול?! אלא ודאי שהנדון הוא כשכותב סתם, ובזה היה מקום לומר שיש לחוש לכיסופא, כיון שלזו כותבים מוהר כזה ולזו מוהר כזה.

וכן כתב הריטב"א, אלא שהוסיף בזה דברים, וז"ל: "ולפום האי פירושא הא דנקט: שלא

ומבארת הגמרא: **נפקא מינה**:

א. **למוכרת** את "כתובתה" סתם, שאף תנאי הכתובה היא בכלל המכירה.

ב. **ולמוחלת** את "כתובתה" סתם, שהכל בכלל המחילה.

ג. **ולמורדת** על בעלה [מסרבת להישמע לו]⁽⁷⁾ שפוחתין לה מכתובתה סכום מסוים בכל שבוע, ומלמדנו רבי ינאי שאם כלתה הכתובה — פוחתין לה גם מתנאי הכתובה.

ד. **ולפוגמת**⁽⁸⁾ את התוספת, וכגון שאמרה:

כבר התקבלתי מקצת ממנו, ובעלה טוען שהיא התקבלה את כל כתובתה, הרי זו לא תיפרע אלא בשבועה, וכמו הפוגמת את עיקר כתובתה.⁽⁹⁾

ה. ולא למנה **התובעת** תוספת כתובתה בבית דין, שאין לה מזונות כמו התובעת את עיקר כתובתה בבית דין.⁽¹⁰⁾

ו. ולאשה **העוברת על דת** משה ויהודית שהיא מפסדת אף את התוספת.⁽¹¹⁾

ז. **לשבח** של אלמנה, שאינה גובה את נה-א התוספת מן השבח ששבחו הנכסים לאחר

9. כן פירש רש"י.

ואם תאמר: הלוא משנה היא: היתה כתובתה "אלף זוז" והיא אומרת לא התקבלתי "אלא מנה", הרי שאף הפוגמת מן התוספת — פוגמת היא?!

זה אינו, שהרי יש לפרש שהיא אומרת התקבלתי מנה על חשבון עיקר כתובתי, ולא על חשבון התוספת.

אבל התוספות ישנים דחו פירוש זה, שהרי אף הפוגם שטרו אין המלוה נפרע אלא בשבועה, נמצא שאין זה דין מסוים בכתובה אלא בכל חוב, ואין שייך לומר שהתוספת שם כתובה עליה ולכן מועילה פגימתה.

והתוספות פירשו באופן אחר: איצטריך, דאם פגמה כתובתה לא תגבה גם התוספת אלא בשבועה, אפילו אם היתה הכתובה בשטר אחד והתוספת בשטר אחר.

10. כמבואר בגמרא לעיל נד א "אמר רב יהודה אמר שמואל, התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות".

11. שנינו במשנה לקמן עב ב: ואלו יוצאות שלא בכתובה, העוברת על דת משה ויהודית

[א מוחלת כתובתה לבעלה יש לה מזונות או לא, והרי מחלה הכל?! אלא ודאי כי קאמר רש"י "וכן מזונות", היינו לומר שהדינין שלהן בכתובה, כגון: שבח, קרקע וזיבורית נוהגים במזונות, אבל לא שיהיו בכלל שם כתובה.

והריטב"א הביא דברי רש"י והקשה עליו, וכתב: אלא הנכון דלענין תוספת איירי בלחוד, דעליה עסקינן השתא, וקרי ליה "תנאי" כתובה" מפני שהוא דבר שמתנה מעצמו; וראה עוד שם בדברי הריטב"א לענין הנדוניא שהכניסה לו.

7. שנינו במשנה לקמן סג א: המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת, רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין; ובגמרא שם נחלקו אמוראים אם מורדת היא מתשמיש או ממלאכה.

8. שנינו במשנה לקמן פו ב: הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה וכו', הפוגמת כתובתה כיצד: היתה כתובתה אלף זוז, ואמר לה התקבלת כתובתיך, והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה לא תפרע אלא בשבועה; ומתבאר בגמרא שם [פו ב], ששבועה זו מדרבנן היא.